

УДК 343.9:343.226(477)
DOI: 10.31733/2078-3566-2023-6-194-201

**Олексій
КАМИШАНСЬКИЙ**[©]
кандидат
юридичних наук

**Олена
ПРОЦЕНКО**[©]
науковий
співробітник

(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ЗАКОНОДАВЧИХ ТА ІНШИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ В УКРАЇНІ

Охарактеризовано деякі аспекти сучасного українського законодавства з проблематики домашнього насильства. Зроблено аналітичний огляд законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо запобігання та протидії насильству в Україні. Наголошено на дотриманні гендерної рівності. Запропоновано напрями підвищення суспільної моралі та механізми більш жорсткої відповідальності посадових осіб, які можуть виявити деякі прояви насильства, зокрема, булінг. У контексті європейської інтеграції запропоновано запровадити найкращі передові практики допиту неповнолітніх, які підпали під дію різних видів насильства. Наголошено на необхідності більш суворого покарання кривдників.

Ключові слова: насильство, домашнє насильство, законодавство у сфері домашнього насильства, заходи запобігання домашньому насильству, ВПО, захист прав.

Постановка проблеми. В основу формування політики держави щодо запобігання та протидії насильству покладено низку нормативно-правових актів. На рівні національного законодавства, безперечно, нормативно-правовим актом, що має найвищу юридичну силу, є Конституція України, що була ухвалена на сесії Верховної Ради України та набрала чинності 28 червня 1996 р. Конституція України – це Основний закон, що відтворює суверенність, незалежність, демократичну суть держави та засвідчує форму правління, націлену на дотримання принципів народовладдя. Цей вищий нормативно-правовий акт є відображенням суспільно-політичних відносин та прагнень українського народу, який має свою індивідуальну своєрідність та є єдиним легітимним джерелом влади. Держава зі своїм демократичним правлінням є захисником громадян України всіх національностей, маючи статус правової країни, та несе відповідальність за свою діяльність перед людиною. Головним орієнтиром законодавства України, котре базується на Конституції, є забезпечення найвищої соціальної цінності – життя людини, її недоторканності, честі та гідності. Будучи символом боротьби українського народу за свої права та незалежність, Тарас Шевченко у своєму творі ще у 1835 р. наголошував: «Борітеся – поборете, вам Бог помагає! За вас правда, за вас сила і воля святая». Зазначений вислів свідчить про жагу українців до соціальної справедливості, що є невід’ємною складовою Конституції України. Отже, дотримання вищезазначених юридичних норм є правовими засадами, що гарантують захищеність осіб від домашнього насилля або насилля за ознакою статі. Але статті

© О. Камішанський, 2023
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8460-0035>
fpfpmgb@dduvs.in.ua

© О. Проценко, 2023
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4758-3349>
elena.protsenko414@ukr.net

Конституції потребують більш широкого та конкретизованого тлумачення для застосування цих вимог на практиці [1].

Особливу роль у захисті громадян від будь-якого прояву або виду насильства відіграють міжнародно-правові акти. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок разом із Факультативним протоколом до неї спрямовує свою ідею захисту на більш розповсюджену категорію осіб, які потерпають від насильства, а саме осіб жіночої статі. Її сутність полягає у захисті прав жінок та гарантуванні рівноправності з чоловіками у соціальній, політичній, культурній та економічній сферах, тобто у забезпеченні гендерної рівності між громадянами країн, що ратифікували вказану конвенцію.

Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами стверджує, що жертвами домашнього насильства можуть бути жінки, чоловіки, діти.

У цьому документі вказано алгоритм розслідування, кримінального переслідування, положення процесуального права та захисні заходи. Все для того, аби створити Європу, вільну від насильства [2].

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Проблеми домашнього насильства та шляхам вирішення цього питання на законодавчому та побутовому рівнях в останні роки приділено багато уваги. Науковець Є. Єдаменко доволі повно охарактеризував бар'єри, що виникли внаслідок війни та існують нині на шляху у потерпілих від домашнього насильства [3].

В одній із попередніх наукових публікацій наведено авторське бачення удосконаленого поняття «домашнє насильство» [4].

Розкрити особливості викривання фактів домашнього насильства та побудувати дієвий алгоритм покарання винних намагалися у своїх дослідженнях такі поважні вчені, як: І. Басиста, М. Репан, В. Горбова, Р. МIRONЮК, І. Дроздова, Л. Сукмановська, А. Запорожцев, К. Довгунь, О. Ковальова, а також О. Коломоєць, Н. Лесько, О. Мусієнко, Л. Островська, Т. Стоянова, О. Ткаленко, О. Степаненко та багато інших.

Однак із огляду на те, що життя не стоїть на місці, періодично відбуваються зміни у зовнішньому середовищі, а відповідно і в законодавстві, вважаємо за доцільне більш повно проаналізувати та викласти аналітику наших роздумів стосовно деяких законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо запобігання та протидії насильству в Україні.

Метою статті є аналітичний огляд законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо запобігання та протидії насильству в Україні.

Виклад основного матеріалу. В Україні діє низка законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо запобігання та протидії насильству. Розглянемо деякі з них.

Щонайперше заслуговує на увагу Закон України «Про охорону дитинства».

Стаття 1 цього Закону тлумачить, що «дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах, – дитина, яка потрапила в умови, що негативно впливають на її життя, стан здоров'я та розвиток у зв'язку з інвалідністю, тяжкою хворобою, безпритульністю, перебуванням у конфлікті із законом, залученням до найгірших форм дитячої праці, залежністю від психотропних речовин та інших видів залежності, жорстоким поведінням, зокрема домашнім насильством, ухилянням батьків, осіб, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків, обставинами стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, воєнних дій чи збройних конфліктів тощо, що встановлено за результатами оцінки потреб дитини».

У ст. 3 зазначено, що сутність основних принципів охорони дитинства полягає в такому: «всі діти на території України, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного, етнічного або соціального походження, майнового стану, стану здоров'я та народження дітей і їх батьків (чи осіб, які їх замінюють) або будь-яких інших обставин, мають рівні права і свободи, визначені цим Законом та іншими нормативно-правовими актами».

Стаття 10 під назвою «Право на захист від усіх форм насильства» містить важливі норми, яких повинно дотримуватися сучасне освічене суспільство. А саме: «кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність та захист гідності. Дисципліна і порядок у сім'ї, навчальних та інших дитячих закладах мають забезпечуватися на принципах, що ґрунтуються на взаємоповазі, справедливості і

виключають приниження честі та гідності дитини. Держава здійснює захист дитини від усіх форм домашнього насильства та інших проявів жорстокого поводження з дитиною, експлуатації, включаючи сексуальне насильство, у тому числі з боку батьків або осіб, які їх замінюють» [5].

Стаття 5 «Основні напрями державного регулювання обігу інформаційної продукції, що негативно впливає на суспільну мораль» Закону України «Про захист суспільної моралі» визначав, що змістом державної політики у сфері захисту суспільної моралі є створення необхідних правових, економічних та організаційних умов, котрі сприяють реалізації права на інформаційний простір, вільний від матеріалів, що становлять загрозу фізичному, інтелектуальному, морально-психологічному стану населення.

Основними напрямками державного регулювання обігу інформаційної продукції, що впливає на суспільну мораль, є:

- формування єдиної комплексної системи забезпечення захисту моральних засад і утвердження здорового способу життя у сфері інформаційної діяльності, освіти та культури (інформаційна гігієна тут виходить на перший план);
- недопущення пропаганди в електронних та інших засобах масової інформації культу насильства, жорстокості, поширення порнографії (формування здорової психіки особи ще з малих років);
- впровадження експертної оцінки відео-, аудіо-, друкованої інформації та інформації на електронних носіях, розроблення механізмів і методик віднесення її до такої, що завдає шкоди суспільній моралі (експертиза повинна бути неупередженою та фаховою);
- підтримка національної культури, мистецтва, кінематографії, книговидання, поліпшення системи пропаганди кращих зразків світової літератури, культури та мистецтва (наприклад, розвиток юнацьких студій тощо);
- заборона демонстрації неліцензійної аудіо-, відеопродукції на всіх національних телерадіокомпаніях (покарання піратства дієвими засобами);
- встановлення контролю за обігом продукції, що становить загрозу суспільній моралі (слабка мораль – підвищений рівень злочинності);
- приєднання до міжнародних договорів із питань захисту суспільної моралі (особливо в контексті європейської інтеграції).

Вважаємо ці напрями регулювання норм суспільної моралі доволі важливими, адже з самого дитинства потрібно формувати в особистості вірну уяву про добре чи погане, не дозволяти пропаганду сексуального, фізичного та будь-яких інших видів насильства, адже тільки від того, що буде, так би мовити, «посяне» в дитячій психіці в дитинстві, залежить, які саме цінності та орієнтири в контексті суспільної моралі буде сформовано у людини в подальшому [6].

У Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» окреслено види та суб'єкти домашнього насильства, заходи запобігання цьому явищу тощо. У ст. 4 цього закону йдеться про визнання суспільної небезпеки домашнього насильства та забезпечення нетерпимого ставлення до будь-яких проявів домашнього насильства. Цілком згодні з цим положенням, адже тільки якщо кожен індивід, а отже, і суспільство в цілому, визнаватиме, що домашнє насильство є ганьбою для сучасного цивілізованого співтовариства, тільки тоді показники фіксації випадків домашнього насильства наблизатимуться до нуля. Без суспільного усвідомлення недопущення випадків домашнього насильства, а також недопущення приховування випадків домашнього насильства тими особами, яким стало відомо про такі факти, неможливо подолати це явище. Також згаданий закон містить перелік установ, відповідальних за надання допомоги постраждалим від домашнього насильства. На нашу думку, поки що в суспільстві недостатньо інформації для пересічних громадян, яким конкретно має бути алгоритм їхніх дій у разі, якщо вони стали жертвами домашнього насильства. Вважаємо за доцільне в межах представленого дослідження надати перелік установ та їхніх контактів, куди можуть звернутися постраждалі за необхідності, а саме: Національна гаряча лінія для дітей та молоді – 0 800 500 225 (з мобільного або стаціонарного) або 116 111 (з мобільного), Національна гаряча лінія з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації 0 800 500 335 (з мобільного або стаціонарного) або 116 123 (з мобільного), урядова «гаряча лінія» з протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та

насильству стосовно дітей – 1545 (цілодобово та безкоштовно), гаряча лінія для жертв домашнього насильства – 1547 (з мобільного чи стаціонарного телефону), гаряча телефонна лінія щодо булінгу – 116 000, Уповноважений Верховної Ради з прав людини – 0 800 501 720, Уповноважений Президента України з прав дитини – 044 255 7675, Національна поліція України – 102. Можливо, тут справа не тільки в тому, що люди не обізнані, куди звернутися, але й у тому, що вони переживають, по-перше, що інформація стосовно жертви перестане бути конфіденційною, а по-друге, в більшості випадків жертви розуміють, що кривдників від них не відселять, а профілактичні бесіди та штрафи діють на них лише на короткий період часу.

Зважаючи на те, що в Україні створено Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, вищезгаданий закон передбачає чіткий перелік установ, котрі можуть отримати з нього інформацію. Водночас, на нашу думку, можна запровадити таке: при прийнятті працівника на роботу приймати від нього, разом із іншими документами, витяг із цього реєстру стосовно того, чи зазначений він там як кривдник. А вже брати такий факт до уваги чи ні, вирішувати роботодавцю [7].

З огляду на те, що в Україні майже 5 мільйонів осіб мають статус внутрішньо переміщених осіб, вважаємо за доцільне звернути увагу, що ці особи мають такі самі права, як і ті, що не мають статусу ВПО [8].

Стаття 14 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» чітко говорить про те, що внутрішньо переміщені особи користуються тими самими правами і свободами, відповідно до Конституції, законів та міжнародних договорів України, як і інші громадяни України, які постійно проживають в Україні. Забороняється їх дискримінація при здійсненні ними будь-яких прав і свобод на підставі, що вони є внутрішньо переміщеними особами [9].

На це суспільству потрібно звернути особливу увагу, у роботі відповідних служб та підприємств на місцях (у закладах освіти або установах, де працюють ВПО) важливо встановити атмосферу доброзичливості по відношенню до ВПО, не тиснути на них додатково фразами на кшталт: «Чого ви сюди понаїхали?», адже розумні люди повинні розуміти, що ВПО отримали цей статус не за своїм бажанням, не за своєю волею вони вимушені були покинути власні домівки. Розумні толерантні люди повинні розуміти, як важко людям адаптуватися в нових умовах, і саме від конкретного вчителя залежить, чи адекватно ставитимуться однокласники до дитини-ВПО, а чи спілкуватимуться на рівних працівники з колегою-ВПО, залежить від безпосереднього керівника відділу, цеху тощо. Вважаємо, що на місці ВПО в сучасних умовах, умовах воєнного стану, може опинитися кожен, а отже, потрібно пам'ятати: щоб отримати добро, його потрібно спочатку зробити щодо інших.

Тут цілком доречним буде згадати про запобігання випадкам булінгу в закладах освіти. І хоча є відповідне законодавство, важливо, аби учасники освітнього процесу знали основні його норми та розуміли, які наслідки їхня неправомірна поведінка може мати. Безумовно, потрібно не залякувати дітей, а проводити роз'яснювальні бесіди, котрі повинні організувати вчителі разом із досвідченими юристами, психологами, поліцейськими тощо [10].

Згідно зі ст. 26 Закону України «Про освіту» керівник установи забезпечує створення у закладі безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу (цькування) [11]. Вважаємо, що керівникам освітніх закладів потрібно звернути особливу увагу на це положення та реалізовувати його на практиці. Водночас необхідно у контракті, що укладається з керівником закладу освіти, передбачити пункт про недопущення випадків насильства та булінгу зі встановленням відповідальності, аж до звільнення, у разі настання/фіксування конкретної кількості випадків у конкретному закладі (наприклад, 5 фактів).

Заклади освіти відіграють значну роль у захисті дитини від насильства, булінгу, цькування тощо. Причому адміністрація закладу освіти повинна не тільки реагувати на випадки, що відбуваються всередині нього, між учнями, а й приділяти увагу деяким факторам, котрі можуть вказувати на те, що дитина зазнає насильства з боку батьків. У такому випадку навчальні заклади повідомляють відділ кримінальної міліції у справах дітей у разі виявлення ганебних фактів про те, що: батьки дитини, інші особи залучають дитину до праці, котра є шкідливою для її здоров'я або заважає навчанню, пов'язана з продажем алкоголю, наркотичних речовин тощо; батьки дитини, інші особи заохочують

дитину до вживання алкоголю, наркотичних речовин; батьки дитини, інші особи втягують або примушують дитину до жебракування, крадіжок тощо; дитина зазнає фізичного, сексуального, психологічного, економічного чи іншого виду насильства [12].

Не завжди дитина може або хоче розказати про випадки насильства, що траплялися з нею, але іноді у оточуючих є підозри, що з конкретною дитиною поведилися жорстоко. У такому випадку задля ефективного розслідування справи потрібно використовувати методику, що добре себе зарекомендувала в інших країнах та має назву «Барнахус». Ця методика передбачає, що дитина побуває в такому місці, де вона відчує дружню доброзичливу атмосферу, котру їй створять досвідчені фахівці, які зможуть невимушено вивести дитину на відвертість. Саме за допомогою цієї методики можна зібрати достатньо фактів аби викрити кривдника, про якого дитина боялася казати раніше [13].

Пункт 5 Загальної частини Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 658 від 22 серпня 2018 р., проголошує: «Постраждала особа має право на дієвий, ефективний та невідкладний захист в усіх випадках насильства, недопущення повторних випадків насильства» [14]. Вважаємо це положення дуже важливим у контексті розгляду питання домашнього насильства, адже жертва в більшості випадків потребує негайного захисту. Щодо закладів освіти, то є відповідне розпорядження МОН стосовно реагування на випадки насильства протягом доби. Щодо побутових ситуацій, то згідно з Типовим положенням про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 654 від 22 серпня 2018 р., спеціальні мобільні бригади повинні дієво реагувати на виклики, пов'язані з проявами домашнього насильства. Мобільна бригада утворюється при центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді чи інших загальних або спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб. Вїзд мобільної бригади здійснюється за попередньо складеним графіком, а також позапланово під час отримання повідомлення про виявлення факту вчинення насильства та потребу у наданні постраждалій особі термінової допомоги [15].

Нормативно-правові акти України передбачають два види відповідальності за скоєння домашнього насильства: кримінальну та адміністративну.

Адміністративна відповідальність закріплена у статті 173-2 КУпАП та передбачає покарання у виді штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або громадських робіт на строк від 30 до 40 годин, або адміністративного арешту на термін до 10 діб. Розмір штрафу передбачається від 170 до 340 грн [16]. Зрозуміло, що кривдник несерйозно сприймає подібні суми штрафу. На нашу думку, штрафи повинні бути збільшені на порядок як мінімум.

Кримінальна відповідальність закріплена у ст. 126-1 ККУ та передбачає покарання у виді громадських робіт на строк від 150 до 240 годин, або арешту на термін до 6 місяців, або обмеження волі на строк до 5 років (тримання особи у кримінально-виконавчих установах відкритого типу), або позбавлення волі на строк до 2 років (ізоляція особи від суспільства у кримінально-виконавчих установах) [17]. Це вже більш суттєве покарання, водночас в Україні поки що більшість кривдників притягається лише до адміністративної відповідальності.

Як слушно наголошують науковці, важливо побудувати вільне, розвинене суспільство, в якому кожен член матиме рівні права та відповідний захист із боку держави, в якому дотримуються принципів верховенства права та створено безбар'єрне середовище для кожного, незалежно від типу шкіри, національності, віросповідання тощо [18].

Висновки. Таким чином, можна підсумувати, що за роки незалежності України зроблено потужні кроки в напрямі подолання проблеми домашнього насильства. Законодавство зазнає слухних змін з огляду на вимоги часу. Мусимо констатувати, що, незважаючи на потужну законодавчу базу в галузі домашнього насильства та запобігання його проявам, на побутовому рівні це ганебне явище поки має місце, адже більшість жертв іноді навіть не розуміє, що підпадає під вплив домашнього насильства, по-друге, не вірить в те, що отримає реальну допомогу, а кривдників не стримують занадто м'які міри покарання. Вважаємо, що потрібно в подальшому дослідити, у який спосіб та на якому рівні можна вкорінити в свідомість

суспільства, що насправді є добро, а що – зло в контексті усіх видів насильства. При цьому особливу увагу доцільно зосередити на гендерній рівності, як зауважують науковці [19–21].

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами від 11.05.2011. Ратифіковано із заявами Законом України від 20.06.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11?find=1&text=%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE#Text.
3. Єдаменко Є. Проблематика запобігання та протидії домашньому насильству в Україні в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 3. С. 63–67. URL: https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2023/10/3/nv_3-2023-63-67.pdf.
4. Марценюк Л. В., Проценко О. В. Удосконалення сутності поняття «домашнє насильство». *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. С. 203–209.
5. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#top>.
6. Про захист суспільної моралі : Закон України від 20.11.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1296-15#Text> (дата звернення: 15.10.2023)
7. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#top>.
8. Внутрішньо переміщені особи. *Міністерство соціальної політики України*. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>.
9. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>.
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) : Закон України від 18.12.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text>.
11. Про освіту : Закон України від 05.09.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
12. Методичні рекомендації щодо взаємодії педагогічних працівників у навчальних закладах та взаємодії з іншими органами і службами щодо захисту прав дітей : лист Міністерства освіти і науки України 28.10.2014 № 1/9-557. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-557729-14#Text>.
13. Барнахус – ефективна система (модель) роботи з дітьми, що постраждали від насильства або стали свідками такого. *HSA*. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/barnahus-efektyvna-systema-model-roboty-z-ditmy-shho-postrazhdaly-vid-nasylstva-abo-staly-svidkamyy-takogo-2>.
14. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>.
15. Про затвердження Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 654. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2018-%D0%BF#Text>.
16. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
17. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
18. Наливайко Л. Р., Марценюк Л. В. «Безбар'ерна Україна»: проблеми та перспективи. *Нове українське право*. 2023. № 4. С. 82–93. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/516>.
19. Vlasova T., Martseniuk L. Interpretive Subjectivity and Gender Relativism in the Theories of Postmodernism. *Interdisciplinary Studies of Complex System*. 2019. № 14. P. 99–104. URI : <http://iscs-journal.npu.edu.ua/article/view/155890>.
20. Martseniuk L. V., Marchenko O. V.. Human destructiveness in the existing practices of late modernism violence: positive and negative dimensions. *Anthropological measurements of philosophical research*. 2020. № 17. P. 41–54. URI : <http://ampr.diit.edu.ua/article/view/206686>.
21. Наливайко Л. Р., Марценюк Л. В. Права жінок та гендерна рівність в Україні: проблеми теорії та практики. *Приватне та публічне право*. 2022. № 1. С. 61–66. URI : http://pp-law.in.ua/archive/1_2022/11.pdf.

Надійшла до редакції 08.12.2023

References

1. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 [The Constitution of Ukraine dated 06.28.1996]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>. [in Ukr.].
2. Konventsiiia Rady Yevropy pro zapobihannia nasyilstvu stosovno zhinok i domashnomu nasyilstvu ta borotbu z tsymy vavyshchamy vid 11.05.2011 [The Convention of the Council of Europe on the prevention of violence against women and domestic violence and the fight against these phenomena dated 05.11.2011]. Ratyfikovano iz zaiavamy Zakonom Ukrainy vid 20.06.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11?find=1&text=%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE#Text. [in Ukr.].
3. Yedamenko, Ye. (2023) Problematyka zapobihannia ta protyidii domashnomu nasyilstvu v Ukraini v umovakh voiennoho stanu [Problems of preventing and countering domestic violence in Ukraine under martial law]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. № 3, pp. 63–67. URL: https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2023/10/3/nv_3-2023-63-67.pdf. [in Ukr.].
4. Martseniuk, L. V., Protsenko, O. V. (2023) Udoskonalennia sutnosti poniattia «domashnie nasyilstvo» [Improving the essence of the concept of «domestic violence»]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. № 2, pp. 203–209. [in Ukr.].
5. Pro okhoronu dytynstva [On Protection of Childhood] : Zakon Ukrainy vid 26 kvitnia 2001 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#top>. [in Ukr.].
6. Pro zakhyst suspilnoi morali [Law of Ukraine On Protection of Public Morals]: Zakon Ukrainy vid 20.11.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1296-15#Text>. [in Ukr.].
7. Pro zapobihannia ta protyidii domashnomu nasyilstvu [On Prevention and Combating Domestic Violence] : Zakon Ukrainy vid 07.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#top>. [in Ukr.].
8. Vnutrishno peremishcheni osoby [Internally displaced persons]. *Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy*. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>. [in Ukr.].
9. Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib [On ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons] : Zakon Ukrainy vid 20.10.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>. [in Ukr.].
10. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo protyidii bulinhu (tskuvanni) [On amendments to certain legislative acts of Ukraine on combating bullying (harassment)]: Zakon Ukrainy vid 18.12.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text>. [in Ukr.].
11. Pro osvitu [On Education] : Zakon Ukrainy vid 05.09.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. [in Ukr.].
12. Metodichni rekomendatsii shchodo vzaiemodii pedahohichnykh pratsivnykiv u navchalnykh zakladakh ta vzaiemodii z inshymy orhanamy i sluzhbamy shchodo zakhystu prav ditei [Methodological recommendations regarding the interaction of pedagogical workers in educational institutions and interaction with other bodies and services regarding the protection of children's rights] : lyst Ministerstva osvity i nauky Ukrainy 28.10.2014 № 1/9-557. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-557729-14#Text>. [in Ukr.].
13. Barnakhus – efektyvna systema (model) roboty z ditmy, shcho postrazhdaly vid nasyilstva abo staly svidkami takoho [Barnahus is an effective system (model) for working with children who have suffered or witnessed violence]. *HSA*. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/barnahus-efektyvna-systema-model-roboty-z-ditmy-shho-postrazhdaly-vid-nasyilstva-abo-staly-svidkami-takogo-2>. [in Ukr.].
14. Pro zatverdzhennia Poriadku vzaiemodii subiektiv, shcho zdiisniuiut zakhody u sferi zapobihannia ta protyidii domashnomu nasyilstvu i nasyilstvu za oznakoiu stati [On approval of the Procedure for the interaction of entities implementing measures in the field of prevention and counteraction of domestic violence and gender-based violence]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 22 serpnia 2018 r. № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>. [in Ukr.].
15. Pro zatverdzhennia Typovoho polozhennia pro mobilnu bryhadu sotsialno-psykholohichnoi dopomohy osobam, yaki postrazhdaly vid domashnoho nasyilstva ta/abo nasyilstva za oznakoiu stati [On the approval of the Standard Regulation on the mobile brigade of social and psychological assistance to persons who have suffered from domestic violence and/or gender-based violence] : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 22 serpnia 2018 r. № 654. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2018-%D0%BF#Text>. [in Ukr.].
16. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia [The Code of Ukraine on administrative offenses] : Zakon Ukrainy vid 07.12.1984. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>. [in Ukr.].
17. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [The Criminal Code of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 05.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. [in Ukr.].
18. Nalyvaiko, L. R., Martseniuk, L. V. (2023) «Bezbarierna Ukraina»: problemy ta perspektyvy [«Barrier-free Ukraine»: problems and prospects]. *Nove ukrainske pravo*. № 4, pp. 82–93. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/516>. [in Ukr.].
19. Vlasova, T., Martseniuk, L. (2019) Interpretive Subjectivity and Gender Relativism in the

Theories of Postmodernism. *Interdisciplinary Studies of Complex System*. № 14, pp. 99–104. URI : <http://iscs-journal.npu.edu.ua/article/view/155890>.

20. Martseniuk, L. V., Marchenko, O. V. (2020) Human destructiveness in the existing practices of late modernism violence: positive and negative dimensions. *Anthropological measurements of philosophical research*. № 17, pp. 41–54. URI : <http://ampr.diiit.edu.ua/article/view/206686>.

21. Nalyvaiko, L. R., Martseniuk, L. V. (2022) Prava zhinok ta henderna ravnist v Ukraini: problemy teorii ta praktyky [Women's rights and gender equality in Ukraine: problems of theory and practice]. *Pryvatne ta publichne pravo*. № 1, pp. 61–66. URI : http://pp-law.in.ua/archive/1_2022/11.pdf. [in Ukr.].

ABSTRACT

Oleksii Kamyshanskyi, Olena Protsenko. Analytical review of legislative and other regulatories on preventing and combating violence in Ukraine. Some aspects of modern Ukrainian legislation on the issue of domestic violence are characterized. An analytical review of legislative and normative legal acts on the prevention and counteraction of violence in Ukraine was made. Emphasis is placed on the observance of gender equality. Directions for improving public morale and mechanisms for stricter accountability of officials who may reveal some manifestations of violence, in particular, bullying, are proposed. In the context of European integration, it is proposed to introduce the best advanced practices of interrogation of minors subjected to various types of violence. The need for stricter punishment of offenders was emphasized.

It was emphasized that during the years of Ukraine's independence, powerful steps have been taken in the direction of overcoming the problem of domestic violence. Legislation undergoes appropriate changes, taking into account the requirements of the time. We must state that, despite the powerful legislative framework in the field of studying and preventing manifestations of domestic violence, this shameful phenomenon still occurs at the household level, because most victims sometimes do not even understand that they are under the influence of domestic violence, and secondly, they do not believe in the fact that they will receive real help, and offenders will not be deterred by overly lenient measures of punishment. The authors believe that it is necessary to further investigate how and at what level it is possible to instill in the consciousness of society what is really good and what is evil in the context of all types of violence. At the same time, it is advisable to focus special attention on gender equality.

It was emphasized that society needs to pay special attention, because an important aspect of the work of relevant services and enterprises on the ground (in educational institutions, in institutions where IDPs work) is to establish an atmosphere of benevolence towards IDPs.

Keywords: *violence, domestic violence, legislation in the field of domestic violence, measures to prevent domestic violence, IDPs, rights protection.*

УДК 342.95

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-6-201-207

Анна КОРШУН[©]
доктор філософії в галузі права
(м. Дніпро, Україна)

ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ЖЕРТВ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Здійснено теоретико-правовий аналіз правового механізму захисту жертв домашнього насильства в умовах воєнного стану з урахуванням міжнародного досвіду та сучасних викликів. Аналіз проблем та викликів, зі якими стикаються жертви домашнього насильства в умовах воєнного стану, дозволив сформулювати висновки та пропозиції для вдосконалення законодавчого, соціального та психологічного підходів. Запропоновано комплексні зміни, зокрема, розширення визначення поняття «наси́льство», розкрито механізми відповідальності та підвищення ефективності судового захисту. Акцентується увага на важливості соціальної підтримки та реінтеграції жертв, а також на питаннях освіти та інформування громадськості. Аналіз міжнародного досвіду слугує основою для розробки стратегій та заходів, спрямованих на

© А. Коршун, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5537-1322>

kafedra_zpd@ukr.net